

דרשת הרב ביגמן - שבת פרשת 'תרו'

דרשה זו פותחת בסיפור המספר על רבא בתחילת מסכת שבת (פח.), והיא יכולה להסביר את רצף הדרשות שבהמשך הגמרא. מסופר שם על רבא שהיה עוסק בתורה והיה יושב על אצבעות ידיו בכריעה, ומחץ את אצבעותיו עד זוב דם מבלי לשים לב, מתוך הלימוד. צדוקי שראה אותו אמר לו: פזיז עמך - שהקדים 'נעשה' ל'נשמע' בהר סיני, ועדיין פוחזים אתם. רבא עונה לו: "אנן דסגינן בשלמותא כתיב בן 'תומת ישרים תנחם', הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו 'וסלף בוגדים ישדם'".

רבא נותן משמעות ל'נעשה ונשמע' המובא במעמד הר-סיני. ההתייחסות היא לפירוש המקובל, שאותו מניחה הגמרא - שהקדמת 'נעשה' ל'נשמע' היא בעלת משמעות, דהיינו - נעשה לפני שנדע מה עומד לפנינו, ורק אז נשמע. (ניתן להציג פרשנות פשוטה יותר: נעשה ונשמע משמעו - נעשה את מה שנשמע [מכילתא דרשב"י, על אתר].)

כדי להסביר את המשמעות של דברי רבא יש לכרוך גם את ההלכה מהלכות גרות 'מלמדין אותו מעט הלכות קלות ומעט הלכות חמורות'. עניין זה איננו בא לידי ביטוי בשיטת הגיור כיום, באולפני הגיור של היום מלמדים במשך שנה את כל ההלכות מן ההתחלה ועד הסוף.

באותו עניין, נשאלת שאלה גם על מעמד הסנה - מדוע טורחת התורה ומציינת את דברי משה "אסרה נא ואראה את המראה הגדל הזה, מדוע לא יבער הסנה"?

לסקרנות זו, המכילה בתוכה גם את החשש מן הלא נודע, מן הבלתי מובן ומן המוקשה, יכולות להיות שתי תגובות אנושיות. מצד אחד, יכול האדם להתרחק מן הקושיה, לברוח מן החשש העומד בפניו, ולחפש כנגד את האמיתות הברורות והחותכות, שבהן אין חשש מן הבלתי נודע.

ומצד שני, יש אפשרות העולה מפסוק בפרשתנו, אשר כבר ר' נחמן התייחס למשמעות העמוקה שלו: "ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים". האלהים מצוי בערפל ודווקא בערפל. אל מול החשש האמור צריך דווקא להכנס אל תוך הבלתי מובן, לקפוץ אל הערפל על אף החשש מפניו. כדי להגיע לאלהים יש להסתופף בערפל, ורק כך, לתפוס שאלהים לא יכול לשכון בעולמנו אלא בהיותו מעבר לנו. לאור דימוי הערפל אפשר לומר שמשה צריך היה להכניס עצמו לתוך הסבך של הסנה (אל הקוצים) ולחיות בתוך אי-ההבנה.

גם רבא שוקע בתוך סוגיה תלמודית תוך נסיון לפצח ולהבין אותה, וגם כאשר אין לו ביטחון שיגיע לכלל פיצוח הסוגיה. משמעות 'נעשה ונשמע' לפי רבא הינה קבלת עולם התורה בשלמות, באופן שבו קופצים לתוך התורה בבחינת ערפל מבלי לחשוש מן הקושיה - נעשה ונשמע - ורק כך אנו תופסים את היות כולה אלוהית, את היותה מעבר לנו. רק אם נשליך את עצמנו אל עולם התורה בשלמותו, בלי ביטחון בהבנתו, ובהיותו ערפל - נוכל לראות כיצד התורה מצליחה לבטא את שמעבר לנו.

למעשה, הדין האומר 'מלמדין אותו מעט הלכות קלות ומעט הלכות חמורות', הנתפס בפרשנות הפשוטה כקולא, הוא בפועל חומרא. על ידי כל שמלמדים אותו מעט מן ההלכות יכול הגר לקפוץ אל תוך עולם התורה בבחינת ערפל, מבלי שידע את הכל, וימלא גם הוא את התורה בבחינת 'נעשה ונשמע'. דרך זו מובילה לתפיסה יותר אמיתית של עולם התורה. אצל כל תלמיד חכם צריכה להיות מחויבות זו - עלינו לתפוס את עולם התורה כערפל, שרק מתוכו ניתן יהיה להבין את המהות (למעט ההלכה, שאינה יכולה להשאיר את המחלוקות בבחינת ערפל).

בניגוד להרגל, ברצוני לחשוף את הבעיה שהטרידה אותי לפני הדרשה הזו. בדור האחרון, תקופה של כמה שנים, יש בעיה אצל הניגשים לעולם התורה, אולי בגלל העולם הפוסט-מודרני המשפיע עלינו. יש דרישה מצד האנשים לאמיתות חותכות וברורות, כדי להסדיר את המחשבות בעולם הכה לא-יציב, והכה מעורפל שלנו. יש טענה שלא צריך ללמוד 'ערפלי טוהר', שדווקא ה'ערפל' שלו עלול לבלבל את ההסתכלות הדתית.

גישה זו איננה מאפשרת להסתכל על עולם התורה באופן מורכב. עלינו לקפוץ דווקא אל חוסר היציבות ואל העובדה שאין אמת ברורה ויציבה כדי להסתכל עליהם במבט על, בבחינת ערפל.